

GERGICS ENIKŐ

JÓL NEVELT NONKONFORMISTÁK

10. Szín-Tár, Kecskemét

Nézőként nem mindig esik jól, ha a határainkat feszegetik, főként, ha az nem várt helyen és időben történik. Ahhoz képest viszont, amire a Színművészeti Egyetemek Találkozóján számíthatnánk, az idei előadások mediánja csak fegyelmezetten és illedelmesen ugrál a komfortzónánk szélén. Három határon túli és egy vidéki előadás a versenyprogramból.

Bűbos Dávid és Nyári Ákos a Zabhegyező újvidéki előadásában

Ha logót kellene tervezni külön a 10. Szín-Tárnak, Holden Caulfield piros vadászsapója jó eséllyel indulna a brainstormingon. A *Zabhegyező* kétszer is szerepel a programlistán, és ez nem véletlen egybeesés: ennek a korosztálynak még bőven kézre esik a kultuszregény kiábrándultsága és csendes lázadása. Természetes, sőt, talán egyenesen elvárt, hogy a fiatal alkotó megkérdőjelezze a kőbe vésett szokásokat és szabályokat, és lehetőleg mindjárt légkalapáccsal menjen nekik, az viszont ritkábbnak látszik, hogy ez a vállalkozás önmagán túlmutatóan jó eredménnyel járjon. Kecskeméten az előadások inkább csak témaként feszegetik a beilleszkedés és a kilógás problematikáját, de a szemérmetlen provokációra is van példa. A jubileumi fesztivállal egykorú előadás-konferansziéknak köszönhetően a pár nap alatt gyakorlatilag minden érvert hallhatunk arról, miért jó és miért rossz pont tízévesnek lenni, off-programként betekinthe-tünk a Pesti Magyar Színiakadémia és a Kecskeméti Színjatszó Műhely végzőseinek egy-egy produkciójába, és nem csorbul a lényeg sem, hogy izgalmas keresztmetszetet kapjunk a főváros-tól távol eső színműsök munkáiból is.

Zabhegyezőt játszani a fentiek tükrében tagadhatatlanul banálisnak tűnik. Pláne kétszer. A kontraszt azonban nem is lehetne nagyobb a kettő között. Mind a koncepció, mind a színészi játék szempontjából nagyon különböző szemléletű előadásokról van szó. Nehéz elkerülni az összehasonlítást, de egymáshoz viszonyítva is bizonyítanak, megvan a létjogosultságuk a fesztivál-programban is, és attól függetlenül, adaptációként is.

A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Színház és Film Karának harmadévesei közül sokakat szeretnék újra színpadon látni. Az előadás előtt nem gondoltam, hogy a *Zabhegyező* a flegma alaphangjával, kívülálló nézőpontjával különösebben kínálná az alkalmat a nagy alakításokra, de a kolozsváriak abszolút rácafolnak erre a prekoncepcióra. A főszerepben Mostis Balázs a hamisítatlan Holden-jelenség leglényegét ragadja meg a játékaival. Kritikus szenvtelensége mellett érződik rajta valami ártatlanság, sérülékenység, ezt viszont markáns önirónián átszűrve látatja. Második énjeként mintegy a belső Holdent megtestesítő Szacsvai Istvánban szerepösszevonások révén szándékosan egybemosódik a pszichiáter és a halott kisöcs alakja. A harsány, de sebezhető, cselekvő Holden és a passzív szemlélődő belső Holden közötti párbeszéd révén az autentikus *Zabhegyező*-élményt megtartva is dinamikus lehet egy olyan történet, amelynek legfőbb helyszíne a főhős értékeitelének szubjektív világa.

A legkisebb szerepekben is vannak emlékezetes dobban-tások. A regényben kicsit bizonytalan megítélésű Antolini Ferenczi István alakításában egyértelműen szexuális ragadozó. A felesége szerepében Veres Orsolyának nagyon korlátozott mozgástér jut, de az, ahogy az előkészített ágyneműről beszél, majd jó éjszakát kíván Holdennek, és a férjére néz, nagyon erőteljes pillanat, talán az egész darab legjobb tömörítése. Zsánersze-repekben brillíroznak Varga Hunor-József, aki az idős Spencer tanár urat játssza, Daróczi Klarissa pedig a szájában nyalókát tartva addig nem ismert szintekre viszi a taxisofőr egyébként is potens humorú monológját a halak biológiájáról. Holden kishúga Kolcza Rebeka hibátlan arányérzékű tolmácsolásában minden affektálás és túlzás nélkül is megkérdőjelezhetően gyerek, és a legszeretreméltóbb lény, aki valaha létezett.

Minden, ami ebben az előadásban nem tetszik, abból adódik, hogy Szilágyi-Palkó Csaba rendezése kendőzetlenül vizsgadarabot szolgál fel. Még az ötletes díszletet is kicsit agyon-csapni látszik a szándék, hogy demonstrálják, hányféleképpen használhatja fel a színész a felfüggesztett polifoamhurkákat. A karácsonyi matiné, amelyre Holden elviszi Sallyt, közjátékként

ágyazódik a történetbe. Ez a hangsúlyos paródiabetét annyira élesen elüt a darab finom lélektani vibrálásaitól, hogy más funkciója nem is igazán lehet, mint annak bizonyítása, hogy a kiváló karakterjáték mellett a hallgatónak az ének, a fizikai színházi és a kabaréeszköztár, sőt még az altesti humor kompetenciája is a zsebükben van, illetve hogy Sajter Bernadett – félig még a prosti szerepébe ragadva – el tud fogyasztani minimum fél kiló banánt, miközben a színpad szélén magas sarkúban részegen tántorog, és teszi ezt anélkül, hogy ennek primitív humora belátható időn belül unalmassá válna. Mindettől eltekintve az előadás minden lehetőséget megad a kolozsváriaknak, hogy az egyéni teljesítmény és tehetség még a legjelentéktelenebb részletekben is kifejezésre juthasson, és ők élnek is vele.

Ezzel szemben az Újvidéki Művészeti Akadémia harmad-éveseinek *Zabhegyezője* végig a koncentrált kooperáció és a szoros csapatmunka megnyilatkozása. Ebben a bonthatatlan egységben az individualist nem is nagyon lehet értékelni. Az előadás nem az eredeti alaphang megragadására törekszik, Lénárd Róbert rendezői koncepciója már a színlap szerint is az, hogy mindenki van egy kis Holden Caulfield. A színpad egy iskolai tornatermet idéz fel, a szereplők valamennyien egyforma fehér pólóban és fekete rövidnadrágban vannak, és miközben mintegy mellékesen elbeszéli a főhős összeomlá-sa előtti napokat, különféle sportszerekkel mulatják az időt. A történet jelen eseményeiben aktuálisan részt vevő Holden vise-li a piros sapkát, a többiek pedig részint a belső kommentátort, részint a többi szereplőt szólaltatják meg. Maga Holden meg-formálóról megformálóra más-más vonásokat mutat.

Egyértelmű, hogy a karakternek ez a fajta generalizálása, szimultán személyiségekre való szétbontása épp azt öli meg, ami a *Zabhegyező* eredendő varázsát jelenti: a holdenséget. Az előadás viszont, úgy tűnik, így is működik. „Salinger regényé-nek fel-, le- és kihasználásával” teljesen más születik ugyan-abból a történetből, a folyamatos szerepdobalgató pingpong feszültsége pedig újszerű dinamikát ad az eseményeknek. A főszereplő tulajdonképpen karakterként nem is létezik, mégis pa-radox módon konzekvens és emberi lesz attól, hogy az életében részt vevő személyek mindegyike kegyetlenül túl van játszva. Nemcsak a negatív szereplők brutálisan paródiaszerűek, hanem még az egyértelműen pozitív Phoebe is röhejesen, szurreálisan ostoba figura. Nagyon komoly koncentrációt és szinte szimbi-otikus együttműködést igényel, hogy a játsszók ezekből a kari-katúrákból időben tudjanak visszalépni a kollektív Holdenbe. Talán nem is mindig sikerül nekik maradéktalanul.

A Kaposvári Egyetem harmadéveseinek előadása a kakukk-tojtás, amely élesen elüt az átlagos színházélménytől, és igényel némi mazochizmust. Nézőt próbáló, polgárpukkasztó szatíra, aminek a helye pontosan itt van, a Szín-Táron, és azon belül a színház próbatermében eldugva. Az *Ördögösök* nemcsak egy Hamvas Béla-regényt, hanem az egész Hamvas Béla-jelenséget kísérli meg feldolgozni, és bemelegítésként saját magát is ma-gyarazza. Az egyébként is egy helyben toporgó történetet idő-ről időre megszakítják a Hamvasról szóló visszaemlékezések és lila bölcsészeti magyarázatok kifigurázásai.

Az *Ördögösök* valamennyi szereplője rögeszmés külön-c, és ennek ábrázolásában nem szégyellősködik a látvány, és nem ismer mértéket a színészi játék sem. Az előadás elején percek tel-nek azzal, hogy az egy sorban ülő színészek agresszíven pofákat vágnak ránk. Egyáltalán nincs tabu ebben az előadásban. A Ben-jámin elcsábítására tett kísérlet például émelyítő kajahorrorban csúcsosodik ki: egyszerűen rossz nézni, ahogy Urbán Richárd műanyag dobozból pörköltet eszik, és kézzel savanyúkáposztát tunkol hozzá, míg a groteszkül korpulensre párnázott Trill

Beatrix a káposzta mellett csokipudingot kanalaz és frivolan tejszínhabot fúj a szájába. Eleinte őszinték a nevetések a nézőtéren, aztán egyre elkínzottabbak és hisztérikusabbak. Egy-máshoz lazán vagy egyáltalán nem kapcsolódó, hosszúra nyúló abszurd epizódokból ismerjük meg az egyes szereplőket, majd a türelemjáték a rég várt ezredes érkezésével egy gyakorlatilag végtelen kipakolás bohócjelenetbe torkollik Amikor már azt hisszük, hogy a rezzenéstelen arcú Varga-Huszi Máté végre befejezte, elővette és kipróbálta mind az öt habverőt, tizenkét karórát, búvártalpat, dartsnyilat, rókaprémot, és így tovább, és a bőrrönd végre kiürült – hát akkor elővesz egy zsákot, és annak tartalmát is kipakolja komótosan, darabonként.

Nem véletlenül nem szerepel a programban, hány perces az *Ördögösök*: az előadás olyannyira igyekszik bizonyítani, hogy a történet statikus, és nem tart sehová, hogy egy ponton újrameződik, és csak akkor ér véget, amikor feláll az első néző. Mégis az az érzésem, hogy ezek a hallgatók megtehetik, hogy fehérre festett harlekinarccal a mi arcunkba röhögjenek, és ennek gyaníthatóan minden másodpercét élvezik. Mert szörnyű, amit csinálnak, de egytől-egyig nagyon jól csinálják. Fábíán Péter és Benkó Bence rendezése aprólékosan ki van találva, a szinte elviselhetetlenül hosszú jelenetekben is mindig felbukkan egy-két pillanatnyi megkönnyebbülést hozó geg. A karakterek megformálása túpontos groteszk, a költői lelkű sintért játszó Pálóczi Bencétől, aki a maratoni hosszúságú madárhangszólójával kiérdemel egy külön tapsot, a többiek sem maradnak el.

Az utolsó napon a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem elsőéves magiszteri színészosztálya mutatkozik be a *Szutyokkal*. A Pintér Béla-dráma cselekménye itt karcsúbb ugyan az eredetnél, a nehéz témáknál viszont rátesz még egy lapáttal. Még

hangsúlyosabb a cigánykérdés, előkerül a kisebbségi öngyűlölet is. Kocsis Anna és Rákossy Anikó gátlás nélkül nyúlnak a kínáló sztereotípiákhoz az örökbefogadott cigánylányok megformálásában, és a többiek sem csinálnak gondot abból, hogy az örökbefogadásra váró árvák bemutatását túljátsszák. Gecse Ramóna rendezésében nincs semmi polkorrekt szégyénérzet.

A falubeliek viszont sokkal árnyaltabbnak látszanak, mint amilyenek a szöveg tünteti fel őket. A belső világukba alig nyérünk betekintést, az alakítások pedig nem hagyják, hogy egyértelmű, fekete-fehér megítélés alá essenek a döntéseik. Egyedül talán Ádám Kornél és Czüvek Loránd karakterei, a nyugdíjasból visszafiataltított Bandi és Pali alakjai maradéktalanul romlatlanok a maguk szűk látókörű főbiáival és kisszerű rosszindulatával. Valamennyi szereplő fesztelenül hitelesen játszik. Tóth Jess játéka Irénként kimondottan mértéktartó, szögletes, szállás, annál nagyobb kontraszt, mennyire üvöltően ripacszkodik a darabbeli népballada-előadás Buday Ilonájaként. Minden elfojtott belső feszültségét bele tudja sűríteni abba a két percbe, és talán ennek a kifejezőereje az, amitől nem hat otromba paródiának az amatőr színjátszás ábrázolása. Kiliti Krisztián szintén csendesen tündököl, nagyon emberi minden rezdülése, az új szerelemtől való megfiatalodás szinte észrevétlenül finom láttatásán keresztül egészen a brutális gyilkosságig.

A fesztivál záródarabjaként kimondottan jutalomnak érződik ez a *Szutyok*. A marosvásárhelyiek játékán ugyanis egyáltalán nem látszik, hogy vizsga lenne. Nem tűnik teljesítménynek, ellenkezőleg, magától értetődő, hogy minden klappol, hogy a fekete humor ebben a dózisban sem fojtja a torkunkra a nevetést: ez egy igazi előadás.

